

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE CERCETĂRI SOCIO-UMANE SIBIU
RO – 550024 Sibiu, Bulevardul Victoriei, 40

Tel. director: 0269 206856; centrală: 0269 212604; fax: 0269 216605
e-mail: secretariat@icsusib.ro; www.icsusib.ro; CIF: 4241214

REZUMATELE

SESIUNII ANUALE DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE

**Științele socio-umane la începutul
mileniului III**

Ediția a XVI-a

8 decembrie 2023
Sibiu

SECȚIUNEA I

ARHEOLOGIE ȘI ISTORIE MEDIEVALĂ

Poliția de Patrimoniu Cultural din România (2003-2023) *Un proiect eșuat?*

Marius Ciută

Este o regulă nescrisă, o cutumă, ca la un anumit număr de ani de când funcționează o anumită entitate, fie ea și instituțională, să fie realizat un bilanț al acesteia. Poliția de Patrimoniu Cultural din România nu este o instituție (nu este nici măcar o structură distinctă în cadrul Poliției Române, funcționând ca un compartiment în cadrul structurii Direcției de Investigatii Criminale a Inspectoratului General al Poliției Române), dar chiar și în aceste circumstanțe ea are nevoie de o cronică, de o evaluare, la 20 de ani de la înființare.

Prin articolul 96 al Legii 182/2000, privind protejarea patrimoniului cultural mobil, se prevedea ca *În termen de 90 de zile de la data intrării în vigoare a prezentei legi (25 octombrie 2000 – N.N.), în cadrul Inspectoratului General al Poliției Române din Ministerul Afacerilor Interne se organizează structuri specializate în prevenirea, descoperirea și urmărirea faptelor ilegale la regimul bunurilor care fac parte din patrimoniul cultural național mobil.*

Este aproape lipsit de importanță faptul că abia după trei ani a fost înființat la București, în cadrul IGPR, Serviciul de Protejarea Patrimoniului Cultural Național, iar ulterior, în intervalul 2004–2006, au fost înființate *compartimente și linii de muncă* în majoritatea Inspectoratelor de Poliție Județene din țară. Am putea afirma că o ”inertie instituțională” de 6 ani este aproape acceptabilă, mai ales într-o țară cu probleme reale în acest domeniu...

Comunicarea de față își propune să realizeze o cronică a entității desemnate să protejeze patrimoniul cultural național într-un stat care vreme de 10 ani nu a avut instrumente juridice (acte normative), respectiv 15 ani nu a deținut instrumente instituționale care să permită acest demers, al protejării PCN. Decizia înființării, primele demersuri organizatorice, „politicile de cadre”, primele rezultate, creșterea ca eficiență, apogeul, stagnarea și apoi declinul Poliției PCN vor fi prezentate, conform principiilor istoriografice, a lui *sine ira et studio*, chiar dacă acest demers nu este unul *la îndemână*.

Vom mai spune că, probabil, nu este un accident faptul că ultima mențiune cu privire la activitatea acestei structuri de pe pagina oficială a Poliției Române este din data de 05. 02. 2017.

Drahmele adriatice din secolul I î. Hr., între economie și politică

Silviu Purece

Drahmele orașelor Dyrhachium și Apollonia ocupă un loc aparte în peisajul monetar al Daciei secolului I î. Hr, acestea ajungând în cantități mari la nordul Dunării ca urmare a evenimentelor economice și politice care se desfășoară în regiune, popularitatea acestor monede declanșând un proces intens de contrafacere. În ciuda importanței lor, drahmele din Dyrhachium și Apollonia sunt încă insuficient înțelese, fiind încă discuții cu privire la cronologia, emiterea și distribuția acestora. Noile descoperiri analizate din perspectivă numismatică și arheologică oferă indicii pentru înțelegerea mai bună a fluxului de monede ajuns în Dacia și, de asemenea, a procesului de tezurizare. Afluxul de monedă adriatică se pare a fi legat de ascensiunea și căderea puterii dacilor, în timp ce distribuția drahmelor în teritoriu este un indicator al legăturilor politice dintre centrul puterii și elite locale.

Cercetări arheologice preventive: aşezarea de epocă romană de la Şura Mică

Ioan Marian Țiplic

Cercetarea preventivă din situl numit Şura Mică – Strada Fabricii, sit aflat pe teritoriul unei foste ferme zootehnice, s-a realizat în urma unui diagnostic arheologic realizat de arheologi de la Muzeul Național Brukenthal care a arătat că în partea de nord a acestei suprafețe (numită convențional C) există artefacte arheologice din preistorie și epoca romană. Pentru preistorie au fost semnalate materiale atribuite neoliticului (culturile Turdaș, Petrești, Precucuteni), epocii bronzului (cultura Wietenberg), dar și perioadei dacice.

Cercetarea arheologică întreprinsă la Şura Mică a evidențiat existența unei aşezări romane ce s-a aflat pe prima terasă a pârâului Rusciori, terasă ce este în prezent ocupată cu clădiri ce țin de fosta fermă zootehnică (zona este numită convențional B). Cercetarea arheologică preventivă a localizat în zona C 14 (paisprezece) complexe arheologice (Cx1-14), un mormânt de înhumăție – M1) și materiale arheologice (ceramică, podoabe – fibule (3), arme – vârfuri de săgeți (2), aparținând La Tène-ului mijlociu și târziu și epocii romane, deci atribuibile cronologic secolelor III î. Hr.- II p. Hr.

Impactul epidemiei de ergotism în Europa Evului Mediu: O analiză arheobotanică

Beatrice Ciută

Intrigile generate de descoperirea recentă a ergotului în contexte arheologice din România au motivat o investigație a acestei specii fungice, în special în Evul Mediu, când fenomene climatice (ani extrem de ploioși) au determinat invazia ergotului în culturile de cereale.

Acest studiu sintetizează informații provenite din arheobotanică și surse istorice pentru a oferi o perspectivă asupra mecanismelor de răspândire și gestionare ale acestei crize de sănătate publică în contextul medieval. Consumul de grâne infectate a generat epidemii de ergotism, având ca rezultat morbiditate și mortalitate masive în diverse regiuni ale Europei.

O groapă pentru turnarea clopotului descoperită în interiorul bisericii medievale din Cisnădie (jud. Sibiu). Rezultate preliminare

Maria Crîngaci Țiplic

Cercetările arheologice desfășurate la biserica fortificată din Cisnădie în perioada 2019–2020 au relevat existența unei gropi pentru turnarea clopotului/clopotelor descoperită în interiorul bazilicii, în apropiere de fundația turnului clopotniță. Această instalație, asociată cu meșteșugari itineranți, oferă perspective asupra procesului de fabricare a clopotelor, a amplasamentului său în raport cu arhitectura bisericii și a tehnicilor de turnare utilizate. Pe baza dovezilor disponibile (amprentă și fragmente de matriță) se pot oferi dimensiuni ipotetice pentru clopot și cuptorul pentru turnarea clopotului. Cercetarea explorează, de asemenea, contextul istoric, legând activitatea de turnare a clopotelor de o restaurare majoră sau pictură bisericească din secolul al XIII-lea. În prezentare vom aborda și istoria clopotelor bisericii din Cisnădie, evidențiind provocările generate de numeroase incendii, reparații ale clopotniței și înlocuirile ulterioare ale clopotelor de-a lungul secolelor. Descoperirea gropii pentru turnat clopot/e de la Cisnădie reprezintă până în acest moment cea mai veche dovadă a

producției de clopote în Transilvania (secolul al XIII-lea). De asemenea, aceasta contribuie la înțelegerea distribuției geografice și cronologice a tradițiilor de fabricare a clopotelor din Europa de Vest în această parte a Europei.

Cercetări arheologice preventive la biserica fortificată din Rodbav, comuna Șoarș

Adrian N. Șovrea

Cercetarea arheologică preventivă de la biserica fortificată din Rodbav s-a realizat în cadrul întocmirii unui proiect de restaurare a bisericii. Cercetarea se va realiza în două faze: faza I - pentru obținerea de date necesare studiului geo-tehnic; faza II - cercetare preventivă în faza premergătoare execuției sau în paralel cu această etapă. Astfel, în cadrul primei faze de cercetare au fost deschise 8 casete arheologice, din care 3 la biserică, 1 la incintă, 2 la casa de pe latura de sud a incintei și 1 la casa de pe latura de est a incintei. Rezultatele au fost interesante fiind descoperite fundațiile colateralei de sud, fundațiile sacristiei și fundațiile de la un turn circular de incintă. De asemenea, alte două fundații descoperite în jurul casei de pe latura de sud a incintei ridică semne de întrebare.

Așezările din Scaunul Sibiu în Evul Mediu

Alexandru-Florin Cioltei

Colonizarea sașilor în sudul Transilvaniei a fost un proces îndelungat și complex. Dacă primul pas s-a realizat prin așezarea nou veniților în teritoriul oferit, cel de-al doilea s-a caracterizat prin organizarea administrativă. De-a lungul perioadei medievale, sudul Transilvaniei a dobândit un statut aparte. Privilegiile de care se bucurau oaspeții, încă din prima jumătate a secolului al XIII-lea, le-au permis acestora să creeze un sistem administrativ aparte, respectiv un comitat, la rândul său divizat administrativ în scaune. Cel mai important scaun a fost cel al Sibiului. Astfel, prin prezentarea de față, dorim să evidențiem, acolo unde este posibil, prin intermediul documentelor existente și cercetărilor arheologice, înființarea și evoluția așezărilor reunite administrativ Scaunului Sibiu.

Construcția imaginii istoriografice a lui Iancu de Hunedoara în Evul Mediu și epoca modernă timpurie

Liviu Cîmpeanu

De-a lungul carierei sale, Iancu de Hunedoara a fost foarte prezent în corespondența contemporanilor săi, corespondență care stă astăzi la baza lucrărilor științifice moderne. Mai ales victoria creștină de la Belgrad, din 22 iulie 1456, a creat o adevărată „campanie mediatică” medievală, menită să reaprindă spiritul cruciat al Creștinătății împotriva Imperiului Otoman, însă scurt timp ea a fost umbrită de veștile despre moartea eroului nostru, survenită la 11 august 1456. În mai puțin de trei decenii, Iancu de Hunedoara a dispărut aproape cu totul din memoria istorică a contemporanilor săi, dovadă că în corespondența lor era menționat din ce în ce mai rar, locul lui fiind luat, cum este și firesc, de personalitățile și evenimentele curente. Totuși, Matia Corvinul, un suveran preocupat de cultivarea imaginii sale și a Huniazilor în general nu a lăsat ca memoria ilustrului său părinte să se piardă în negura timpului, ci l-a

însărcinat pe Johannes de Thurocz să aducă *Chronica Hungarorum* „la zi” (după ce fusese ignorată aproape un secol!), un loc central fiindu-i alocat lui Iancu de Hunedoara. Același rege l-a însărcinat și pe cărturarul italian Antonio Bonfini să scrie în manieră umanistă o Istorie a Regatului Ungariei, care este în realitate o compilație a celei dintâi, împodobită cu artificii literare inspirate din clasicii Antichității. Astfel, Bonfini a „construit” în *Rerum Ungaricarum Decades* imaginea lui *Corvinus* (Iancu de Hunedoara) drept un erou desăvârșit, caracterizat prin înțelepciune, prudență și vitejie, după modelul lui Alexandru cel Mare și Iulius Caesar. Aceasta a fost imaginea de care s-a bucurat Iancu de Hunedoara în secolele XV–XVIII, grație popularității de care s-au bucurat *Decadele* lui Antonio Bonfini în întreaga Europă, din Țările de Jos și Spania, până în Transilvania și Moldova.

Instalarea ordinelor mendicante în Bistrița și evoluția lor în cadrul matricei urbane

Corina Cioltei-Hopârtean

Apariția ordinelor mendicante în zonele urbane transilvane se leagă de o a doua etapă de dezvoltare a orașelor din regatul ungar, determinată de invaziile mongole din secolul al XIII-lea și de politica de refacere a orașelor post-invazie. Astfel, Sibiul și Bistrița au fost primele locații în care s-au instalat călugării dominicani, cel mai probabil anterior invaziei mongole din anul 1241, acest eveniment fiind considerat *terminus ante quem* pentru răspândirea ulterioară la nivelul întregii provincii.

Pentru o mai bună analiză a modificărilor aduse de călugării dominicani, posibil și de cei franciscani în peisajul urban al Bistriței ne întoarcem atenția asupra sosirii acestora în acest centru administrativ al unei zone care deschidea drumul de comunicare cu alte zone, dar mai ales cu Moldova. Totodată, ne propunem să urmărim modificările aduse în matricea urbană, modificări determinate de amplasamentul, proprietățile și activitățile membrilor conventurilor mendicante din Bistrița, aducând laolaltă sursele documentare, cu istoriografia germană și română și informațiile arheologice.

Despre existența unui vechi canal în centrul orașului Dumbrăveni (județul Sibiu)

George Tomegea

Refacerea zonei centrale a orașului Dumbrăveni a oferit prilejul realizării cercetării arheologice. Ultimele cercetări arheologice mai importante realizate în zona centrului orașului au avut loc acum mai bine de 30 de ani, când P. Munteanu Beșliu a realizat cercetări la biserica nobiliară din Dumbrăveni precum și în incinta castelului Apafi. Istoria centrului orașului Dumbrăveni este cunoscută într-o oarecare măsură doar din perspectiva izvoarelor scrise și cartografice, dar și a imaginilor de factură recentă. Din aceste surse știm inclusiv de existența în centrul orașului a unei clădiri, *Hala Centrum*, care a fost construită în 1759 și care a fost utilizată de către negustorii armeni pentru depozitarea și desfacerea produselor. Această clădire a fost dezafectată în perioada cuprinsă între 1896 și primii ani ai secolului XX. Pe unul dintre planurile existente, datând cel mai probabil din prima parte a secolului al XVIII-lea este schițată și existența unui canal care traversa centrul orașului, pe care l-am surprins în timpul cercetării arheologice.

SECȚIUNEA II ISTORIE PREMODERNĂ ȘI MODERNĂ

Relația dintre elita urbană și principii Transilvaniei. Studiu de caz privind strategiile de afirmare ale elitei săsești în ultima treime a secolului al XVI-lea

Julia Derzsi

Începând cu secolul al XVI-lea, în orașele săsești a apărut o nouă elită politică, după cum arată documentele. Din ce în ce mai mulți membri ai elitei economice din orașe, care trăiau în principal din comerțul la distanță, au ajuns în fruntea administrației locale. Membrii familiilor dețineau funcții publice diverse, iar mai multe generații ale unei familii se regăseau aproape constant în rândul magistraților. În același timp, aceste elite și-au folosit pozițiile lor oficiale pentru a crea legături directe cu diverși actori din administrația centrală a statului. Prin intermediul acestor relații, orașul s-a bucurat de privilegii economice extrem de avantajoase, de care au beneficiat și membrii elitei care au dobândit, de asemenea, noi avantaje pentru familiile lor. O analiză comparativă a distribuției funcțiilor publice și a relațiilor economice arată că familiile din fruntea orașelor din zona economică reorganizată după cuceririle turcești au fost din ce în ce mai dependente de sprijinul administrației de stat. Folosind exemplul câtorva familii de negustori sași, comunicarea noastră examinează strategiile de autoafirmare socială și economică pe care le ofereau relațiile lor cu administrația centrală și măsura în care aceste relații au condus la dependențe economice.

Negocierea candidaturii preoților sași în secolul al XVII-lea. Studiu de caz: posesiunea Ungurei (1683–1684)

András Bándi

Alegerea preoților era un drept stipulat încă în privilegiul acordat de către regele Andrei al II-lea în anul 1224. Însă acesta se referea doar la comunitățile de pe Pământul Crăiesc. Cercetările secolului XX s-au concentrat asupra originii privilegiului. Situația alegerilor de pe domeniile nobiliare nu a fost cercetată. În contribuția de față propun analiza unei negocieri între nobilul comunei Ungurei, Decanatul Evanghelic Sebeș și Episcopia din Biertan pentru ocuparea postului vacant al preotului din localitate. Scopul este de a dovedi, pe cât posibil, că dreptul la patronat al unui nobil putea fi exercitat în ciuda privilegiilor medievale asumate de către autoritățile bisericești săsești de sorginte medievală, cărora li s-au suprapus prevederile „libertății religioase” din secolul al XVI-lea.

Reprezentările porții principale a cetății Karlsburg în documente vieneze

Claudia-Florina Petrusse (Purdea)

În urma tratatelor purtate pentru încheierea luptelor antiotomane, care au culminat cu pacea de la Karlowitz (1699) și integrarea de *iure* a Principatului Transilvaniei, autoritățile habsburgice au luat măsuri de apărare a noii provincii, prin întărirea unor fortificații și edificarea altora după noile tehnici de construcție ale epocii.

Printre acestea s-a aflat și orașul Alba Iulia, fostă reședință princiară, ales să găzduiască arsenalul Transilvaniei în noua cetate, a cărei construcție a debutat la finalul anului 1715.

Spre deosebire de alte fortificații ridicate în aceeași perioadă, în cazul Alba Iuliei, o atenție aparte le-a fost oferită porților cetății, patru dintre ele fiind bogat decorate cu elemente caracteristice artei baroce. Cea mai mare și impresionantă din punct de vedere arhitectural a fost poarta principală pentru construcția căreia s-a plătit o sumă considerabilă, după cum regăsim în sursele documentare. Ea s-a încadrat în propaganda imperială, orașul primind inclusiv numele împăratului Carol al VI-lea, iar sediul capitalei principatului a trecut astfel sub autoritatea *triumfului caesarului*, ce se considera descendentul împăraților romani. Prin prezentarea mea voi aduce în atenție o serie de documente inedite, descoperite în arhivele străine, care întregesc informațiile cunoscute cu privire la acest obiectiv. Având în vedere aceste date noi, coroborate cu textul rapoartelor oficialităților militare habsburgice, se poate aduce o nouă contribuție privitoare la evoluția urbanistică a cetății Alba Carolina.

Surse cartografice austriece din secolul al XVIII-lea privitoare la orașul Botoșani

Dan Dumitru Iacob

Conform unei evaluări recente a surselor cartografice referitoare la orașul Botoșani din secolele XVIII–XIX, primele planuri în care este reprezentat acest important centru urban din nordul Moldovei datează din 1788, fiind întocmite de armata habsburgică. O parte dintre aceste surse au fost cunoscute și chiar valorificate de către bibliofili, colecționari și istorici încă din secolul al XIX-lea, iar repertorierea lor a fost realizată pentru prima dată de Nicolae Docan, cu mai bine de un secol în urmă, pe baza consultării colecțiilor din bibliotecile și arhivele vieneze. Referințele culese de Docan au fost reindexate în bibliografiile ulterioare, citate sumar sau valorificate pur ilustrativ în diverse lucrări științifice și texte de popularizare, însă particularitățile lor tehnice și potențialul documentar nu au fost explorate în detaliu, neexistând, din câte știm, niciun studiu dedicat surselor respective până în prezent.

Pornind de la lucrarea întocmită de către Nicolae Docan, în care sunt semnalate șase planuri și gravuri austriece privitoare la orașul Botoșani, realizate în contextul Războiului Ruso-Austro-Turc din 1787–1792, și beneficiind de posibilitatea consultării inventarelor electronice ale arhivelor și bibliotecilor vieneze, precum și a copiilor digitale ale unora dintre cele șase planuri, ne-am propus să actualizăm, să corijăm și să completăm referințele bibliografice și datele tehnice privitoare la aceste surse.

Despre modificările urbanistice ale Cugirului în contextul construirii Fabricii de Fier

Claudiu Purdea

După construirea Fabricii de Fier de la Cugir în perioada 1799–1804 și despăgubirea comunității grănicerești, au fost aduși meșteri care să deservească noile instalații. În acest context se va sistematiza o parte a orașului, fiind ridicate locuințe și chiar o capelă romano-catolică. Setul de documente inedite, descoperite în arhivele străine, ce fac obiectul comunicării mele, relevă transformările ce au avut loc în micul sat de la poalele Drăganei.

În prezentarea mea voi aduce în atenția participanților un studiu de caz definitiv pentru evoluția micilor comunități ale Transilvaniei de la începutul secolului al XIX-lea. Demersul are ca principal obiectiv salvagardarea patrimoniului tehnic și recuperarea informațiilor care sunt necesare pentru punerea în valoare a acestuia, toate ca urmare a înființării unui muzeu dedicat istoriei tehnicii

Biserica Ortodoxă și școala românească din Gușterița – edificii fundamentale ale comunității locale

Victor-Daniel Crețu, Ovidiu Calborean

Scopul acestei lucrări este să evidențieze câteva aspecte specifice în evoluția istorică și înflorirea culturală a comunităților românești din satele cu origini săsești care au devenit, mai ales în urma Edictului de concivilitate din 1781, localități cu populație mixtă româno-germană, particular, a românilor din localitatea Gușterița (Hammersdorf), azi cartier al Sibiului.

Comunitatea românească a localității a crescut substanțial la jumătatea secolului al XIX-lea, întărindu-se și economic, astfel încât a reușit să susțină ridicarea celor două edificii fundamentale pentru evoluția ei spirituală, socială, implicit culturală. Biserica ortodoxă Bunavestire a fost edificată la 1877 (biserică de zid, substituindu-se vechii biserici de lemn) iar școala la 1906, ambele fiind construcții valoroase din punct de vedere arhitectural, identitar, memorialistic.

Agricultura sașilor în viziunea presei românești din Transilvania de la finalul secolului al XIX-lea

Alexandru Nicolaescu

În comunicarea de față ne-am propus să urmărim câteva aspecte legate de agricultura sașilor de la finalul secolului al XIX-lea și modul în care vecinii lor români s-au raportat la acest sector economic. Am avut în vedere câteva aspecte și anume: relația românilor cu sașii privind proprietatea agricolă și rapoartele contractuale de pe fostul „fundus regius”, cum i-a afectat pe sași comasarea terenurilor agricole de la finalul secolului al XIX-lea și cum au perceput românii acest eveniment. Nu am eludat organizarea învățământului agricol și evoluția sistemului cooperatist în rândul sașilor.

Cercetarea este bazată pe analiza presei perioadei, a memoriilor și lucrărilor elitelor românești din perioada analizată, precum și pe bibliografia existentă.

Între naționalism și internaționalism. Apariția și dezvoltarea clasei muncitoare din România în context european

Alin Burlec

Clasa muncitoare s-a format în majoritatea statelor europene pe parcursul secolului al XIX-lea într-o perioadă de transformări sociale profunde, iar sistemul politic și dezvoltarea economică au fost hotărâtoare atât în formarea clasei muncitoare, cât și a partidelor socialiste ori a altor mișcări politice. Fiind un grup social format într-o societate aflată la începutul modernizării și cu o economie ce făcea primii pași spre industrializare, clasa muncitoare din România s-a dezvoltat în mod diferit comparativ cu muncitorimea din Marea Britanie, Franța, Rusia, și Germania. În această lucrare dorim să prezentăm asemănările și deosebirile dintre uvrierii din România și cele patru state europene pentru a arăta modul în care circulația ideilor, reacția elitelor culturale și politice sau particularitățile etnice și religioase au influențat apariția organizațiilor muncitorești și acțiunile lucrătorilor.

SECȚIUNEA III ISTORIE CONTEMPORANĂ

Opinii politice ale alegătorilor cu privire la clasa politică din perioada interbelică

Ana-Maria Ungureanu-Ilinca

În cadrul acestei comunicări ne vom îndrepta atenția asupra mesajelor lăsate de către alegătorii din județul Sibiu, cu prilejul scrutinelor organizate în perioada interbelică. Astfel, cu ajutorul surselor arhivistice inedite ne propunem să încercăm să aflăm care erau părerile cetățenilor despre politică, alianțe politice și actorii politici implicați în chestiunile electorale. În primul rând, vom analiza o serie de buletine electorale anulate în cadrul alegerilor din perioada interbelică, pentru a putea observa cum au receptat cetățenii discursul politic și ce reacție au avut față de mesajul politic primit. În urma studierii surselor arhivistice și a presei locale ni se dezvăluie cauzele și motivele care i-au determinat pe cetățeni să depună tot felul de plângeri, contestații sau chiar să meargă mai departe în instanță și să depună apel împotriva deciziilor luate de către autoritățile locale.

Un exponent al elitei săsești din prima jumătate a secolului al XX-lea: Victor Roth (1894–1936)

Vasile Ciobanu

Victor Roth este cunoscut ca primul istoric al artei germanilor din Transilvania și există studii despre această preocupare a sa. Mai puțin cunoscute sunt activitățile sale ca exponent al elitei săsești din prima jumătate a secolului trecut.

Comunicarea își propune să atragă atenția asupra acestor activități de lider al comunităților săsești care și l-au ales drept îndrumător spiritual, pentru că el a fost preot și profesor, îndeplinindu-și conștiincios îndatoririle. El a fost interesat de protejarea și conservarea bunurilor culturale de patrimoniu ale sașilor. Mai mult, a fost decan al cercului Sebeș al Bisericii Evanghelice C.A., redactor al foii locale și conducător al organizației național-politice săsești din cercul Sebeș, implicându-se în rezolvarea unor probleme apărute în anii primului deceniu interbelic, derivând din aplicarea schimbului coroanelor austro-ungare cu leii, a legilor de reformă agrară etc, din desfășurarea alegerilor locale și parlamentare. Concomitent, a continuat să cerceteze evoluția artei săsești, să publice rezultatele investigațiilor sale, să colaboreze cu savanții români, să susțină conferințe pentru elita intelectuală, dar și pentru oamenii simpli. Succint formulat, Victor Roth a fost un exponent autentic al elitei săsești din vremea sa.

Între „Vaterland” și „Mutterland”: Relația Grupului Etnic German cu statul român reflectată în presa românească

Manuela Marin

Lucrarea analizează modul în care două ziare românești, *Universul* și *Curentul*, au reflectat în paginile lor tensiunile dintre minoritatea germană și statul român între anii 1941 și 1944. În consecință, lucrarea este împărțită în trei părți.

Prima parte va descrie contextul politic general din România înainte de august 1944 și modul în care el a influențat libertatea de exprimare și libertatea presei. De asemenea, voi include informații relevante despre zierele avute în vedere pentru a argumenta motivul pentru care le-am ales pentru analiza mea. O asemenea abordare va explica de ce *Universul* și *Curentul* s-au abținut să comenteze critic activitatea Grupului Etnic German din România (GEG) și de ce materialele lor publicate aveau conținut similar, dacă nu identic, atunci când făceau referire la minoritatea germană și activitatea GEG.

În a doua parte voi oferi o imagine de ansamblu asupra evoluției politice a GEG, arătând de ce relațiile sale cu statul român s-au tensionat din toamna anului 1940 și de ce conflictul s-a amplificat în lunile următoare.

Partea a treia va folosi o analiză calitativă a modului în care *Universul* și *Curentul* au reflectat conflictul în creștere dintre GEG și statul român. Astfel, declarațiile oficiale ale liderilor naziști din România și Germania și o serie neîntreruptă de articole despre loialitatea minorității germane față de stat sunt analizate pentru a evidenția motive ascunse care au determinat publicarea lor în presa românească centrală. Un ultim punct avut în vedere este implicarea GEG în varianta românească a Ajutorului de Iarnă, ca o modalitate de a-și demonstra angajamentul față de regimul Antonescu și a consolida colaborarea militară dintre România și Germania.

Perfecționarea pregătirii cadrelor de partid, de stat și ale organizațiilor de masă în anii 1970–1984. Studiu de caz: județul Argeș

Tudor Urea

În perioada stalinistă, rolul învățământului de partid se rezumă, în principal, la pregătirea cadrelor conducătoare de partid, a propagandiștilor și agitatorilor și a cadrelor din aparatul de stat, adică la formarea cadrelor de conducere.

Odată încheiată această etapă s-a pus problema perfecționării pregătirii cadrelor de conducere de partid, de stat, din organizațiile de masă și din economie. La începutul anilor '70, asistăm la crearea sistemului unic de perfecționare în cadrul unei instituții centrale de partid, rol care revine Academiei „Ștefan Gheorghiu”.

Comunicarea urmărește să pună în evidență rolul învățământului de partid superior ca sursă generatoare de nomenclatură. Demersul se bazează în principal pe valorificarea documentelor de arhivă inedite care provin din Fondul Comitetului Județean Argeș al P.C.R. fiind limitat la intervalul cronologic 1970–1984.

Cazul inginerului Gheorghe Ursu în filmul documentar și artistic românesc. O microistorie românească

Mihaela Grancea

Disidentul Gheorge Ursu, intelectual ucis din ordinal Securității în 1985, este cea mai cunoscută victimă a represiunii comuniste din perioada ceaușistă. Demersurile juridice ale fiului său Andrei Ursu, *Babu* – un film semnat de Cornel Mihalache (1995), filmul artistic recent *Arest* (2019, regizor: Andrei Cohn), precum și documentarul *Cazul inginerului Ursu* (Liviu Tofan și Șerban Georgescu, 2023) lansat la TiFF 2023, oferă date despre atrocitatea sistemul represiv, precum și despre rezistența individuală anticomunistă din timpul regimului ceaușist.

SECȚIUNEA IV ETNOLOGIE

Aniversări și comemorări 2023

Ilie Moise

În virtutea unei vechi *cutume*, instituită la sectorul de etnologie al institutului nostru și în redacția periodicului „Studii și comunicări de etnologie”, aniversăm și comemorăm, an de an, colaboratorii cei mai apropiați. La sesiunea din acest an aniversăm pe cercetătorii Vasile V. Filip din Bistrița (care a împlinit, în 20 septembrie, 70 de ani), pe Rodica Raliade de la Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu” din București (născută, la Brașov, în urmă cu 75 de primăveri) și pe Lucia Cireș de la Iași, unul dintre ctitorii *Arhivei de folclor a Moldovei și Bucovinei*, care, peste câteva zile (în 20 decembrie) va împlini 80 de ani. Ne vom aduce aminte, de asemenea, de două dintre colaboratoarele noastre de elită – Raymonde Wiener (1930–2023) și Hanni Markel (1939–2023).

Biserica din groapă – referință orientativă în comunitatea sibiană de 170 de ani

Ana Grama

Fără nici o specializare în domeniul Istoriei Orașelor, în care ICSU Sibiu excelează, oarecum cunoscătoare a unui segment al mereu schimbătoarei comunități sibiene, ne permitem, iată, câteva considerații, nu tocmai întâmplătoare, referitoare la locul și rolul unui adevărat „punct fix” din existența semenilor localnici. O îndrăzneală ce mi-o doresc oricum iertată, fiind, probabil, doar O PROVOCARE personală, devenită o sinceră determinare pentru unii, din partea altora, a celor ce și-au depășit – sau și-au păstrat? – obișnuințe și însușiri ale omului observator de pe stradă, oricum trăitor activ în urbea noastră.

De la „pita noastră cea sățioasă” la semiotică gastronomică din Mărginimea Sibiului

Constantin Ittu

Este în principiu cunoscut faptul că rugăciunea „Tatăl nostru” – rostită de Iisus în limba aramaică și așternută în scris, în greacă, în textele evanghelice – a fost tradusă în graiurile popoarelor care au îmbrățișat creștinismul. În perioada „slavonismului cultural” din Țările Române s-a dezvoltat o literatură română de expresie slavă, astfel că rugăciunea „Ocenaș” (Tatăl nostru) a fost, firește, scrisă, copiată și răspândită în limba slavonă. Ulterior, după înlocuirea literaturii de expresie slavă, cu cea de expresie română au apărut traduceri rugăciunii, iar una dintre variante includea formularea „pita noastră cea sățioasă”. Lucrarea care urmează a fi prezentată va include un demers hermeneutic pornit de la semnificațiile – nu semnificația – termenului „sățioasă”. În tot acest context, semiotică gastronomică sau culinară – într-un areal clar definit: Mărginimea Sibiului – ar permite o cercetare a demersurilor culinare, demersuri ce includ produse, practici, obiceiuri, tradiții, nu în ultimul rând, interdicții de factură ritualică, igienică ori cutumiară.

Cercetările românești de folclor comparat – dovezi ale existenței unui patrimoniu cultural european comun

Amalia Pavelescu

Între preocupările majore ale politicii europene și nu numai este aceea a dovedirii și promovării unui spațiu cultural european comun, în contextul actual al fenomenului social cunoscut sub numele de trans-naționalism. Preocupările îndreptate spre cunoașterea unui fond cultural european comun au existat însă cu secole în urmă, concretizându-se în studii realizate de către folcloriști și etnografi. Prezentarea va face o sintetică trecere în revistă a principalelor direcții etnofolclorice românești, care aduc dovezi asupra elementelor de cultură tradițională ce interferează și sunt comune cu cele din spațiul european și chiar extraeuropean.

Botanica populară românească în Țara Bârsei

Constantin Drăgulescu

Lucrarea aduce în atenție o monografie redactată (în proporție de 90%) după modelul celorlalte opt scrise de noi și publicate între 1992 și 2019. Partea cea mai dezvoltată enumeră alfabetic (după denumirea științifică) speciile de plante cunoscute și folosite de localnici. La fiecare specie s-au notat numele științific și autorul care a numit-o astfel, denumirile populare românești și utilizările (medicinale, alimentare, furajere, decorative, rituale, casnice etc.). În a doua parte a cărții sunt redată, tot alfabetic, numele populare românești cu corespondentele lor științifice. Principala metodă de strângere a informațiilor de botanică populară a fost chestionarul. În carte sunt reproduse tipurile de chestionare utilizate.

Cea mai mare dificultate a fost găsirea celor mai potrivite persoane pentru a răspunde întrebărilor. Pentru aflarea acestora am încercat să obțin numele unor persoane cunoscătoare ale plantelor, recomandate de preoți, de cadre didactice, de consăteni, de rude, de primari etc.; să aflu numele unor persoane utilizatoare/iubitoare de plante medicinale, alimentare, ornamentale și tinctoriale; să stau de vorbă la ieșirea din biserică a credincioșilor cu propunerea de a răspunde la câteva întrebări despre plante; să discut cu persoane aflate pe bănci în fața caselor sau „la drum”.

Țara Bârsei este încă insuficient cercetată sub aspect etnobotanic; mulți localnici nu au mai vrut să le fie notat numele, anul nașterii și adresa; a scăzut interesul oficialităților și al localnicilor de a colabora la strângerea informațiilor.

Termeni regionali și populari din domeniul oieritului

Ioana-Narcisa Crețu

Sălișteea, „satul fetelor frumoase și al țăranilor cu biblioteci”, după cum afirma P.P. Panaitescu sau figura în „Salonul Ardealului”, după Octavian Goga, rămâne în cultura noastră nu numai prin cel mai mare număr de academicieni, ci și prin meseria oieritului, specifică Mărginimii Sibiului. Chiar dacă fenomenul transhumanței s-a diminuat foarte mult, păstoritul rămâne în conștiința colectivă prin lexicul bogat. Bogăția și complexitatea acestei meserii se observă prin analiza termenilor regionali și populari folosiți de-a lungul generațiilor. Lucrarea de față prezintă o parte din termenii folosiți în organizarea stâniei, în denumirea oilor, în meseriile prezente, precum și în alte aspecte cum sunt: bolile specifice oilor sau produsele cunoscute, punându-se întrebarea în ce măsură acest vocabular mai este accesibil, respectiv necesar tinerei generații.

Junii Sibiului – 80 de ani: în avanpremiera aniversării

Silvia Macrea

În 2024, Junii Sibiului, cea mai veche formație de dansuri populare din țară și una dintre cele mai vechi din Europa, aniversează 80 de ani de activitate neîntreruptă. În acest context, comunicarea abordează repertoriul actual al Ansamblului Folcloric Profesionist „Cindrelul-Junii Sibiului” și demersurile întreprinse în ultimii doi ani, pentru diversificarea lui. Accentul este pus pe spectacolele-concept „Romanian Journey-Living Traditions” (premieră concepută pentru Expoziția Mondială din Dubai), „Loredana & Junii Sibiului”, „Tineri și populari”, „Junii Sibiului – povestea dansului popular românesc”, „Paul Surugiu-Fuego, Junii Sibiului și invitații lor”, „De Dragobete, iubește românește cu Junii Sibiului”, „Junii Sibiului și invitații lor”, „Miracolul tradițiilor românești” (premieră din cadrul Festivalului Internațional de Teatru de la Sibiu) și pe spectacolele de teatru muzical coregrafic „La hanul lui Ghiță” și „Dragostea și dorul”. Producțiile au fost concepute dintr-o dublă perspectivă: cea a prezentării culturii tradiționale în diversitatea formelor sale de manifestare, precum și cea a apelului la publicul tânăr, prin folosirea tehnicii moderne și prin colaborări cu actori și personalități ale muzicii pop și ale operei.

„Africa lui Franz Binder” – un catalog, un jurnal de călătorie, o poveste despre poveste

Adriana Avram

La 30 de ani de la înființarea Muzeului de Etnografie Universală „Franz Binder”, Muzeul ASTRA lansează volumul bilingv *Africa lui Franz Binder / Franz Binder's Africa*. Fiind unul dintre câștigătorii competiției pentru proiecte editoriale a Administrației Fondului Cultural Național, volumul reprezintă o combinație inedită de text de popularizare științifică (adaptat în urma unei cercetări de tip doctoral), jurnal de călătorie și catalog de colecție, în limbile română și engleză. Franz Binder a fost un farmacist sas din Sebeș, care a călătorit și a dezvoltat inițiative antreprenoriale în Orientul Mijlociu și în nordul Africii (1849–1864), iar la întoarcere a publicat un eseu autobiografic de tip jurnal de călătorie, în limba germană (*Mitteilungen des Herrn Franz Binder über seine Reise in Orient und sein Leben in Africa*, în publicația „Neue Folge” din Sibiu, în 1862). Până astăzi, acest material nu a fost niciodată publicat în limbile română și engleză. De asemenea, nu a fost niciodată realizat până acum un catalog tipărit al colecției. Fără a diminua rolul și contribuția lui Franz Binder la dezvoltarea colecțiilor extra-europene în Sibiu, propun o re-echilibrare a modului de abordare a acestora. Franz Binder a fost, la întoarcerea sa în Sibiu, unul dintre cei mai bogați europeni din Nordul Africii, ca urmare a tipului de comerț pe care l-a desfășurat acolo. Iar aceste noi date ne ajută să înțelegem mai bine modul de constituire a colecției într-un context general caracterizat de aplicarea unor tipare coloniale de putere și influență caracteristice majorității europenilor din zonă în acea epocă, fie că veneau sau nu din partea unei administrații de tip colonial.

Cruci și troițe în Dobrogea. Studiu de caz: localitățile Dunărea, Capidava, Topalu (jud. Constanța)

Adrian Stoia

Cercetarea etnografică a celor trei localități aflate în studiu – Topalu, Capidava și Dunărea – s-a axat pe identificarea meșterilor marangozi care activează încă aici, pentru eventuala

cooperare cu aceștia în cadrul atelierelor desfășurate în Muzeul ASTRA din Sibiu, pe informații legate de gastronomie, păstorit, activități culturale ale etnicilor lipoveni etc. Cu toate că obiceiul ctitoririi de troițe aici nu este la fel de răspândit comparativ cu alte zone etnografice, cu acest prilej s-a efectuat și o cercetare a acestor monumente de cultură spirituală. În prezentul material vom prezenta o repertoriere a troițelor, a căror arhitectură, așa cum vom vedea, se încadrează tipologic în cea a monumentelor sud-transilvănene.

Drumul sării din mină în sala de expoziție. Proiectul Stratigraphies

Alexandra Gruian

Sibiu – Bruxelles, Bruxelles – Sibiu ...

Acesta a fost drumul făcut de fotografiile din colecția Muzeului ASTRA. Imaginile, realizate la începutul secolului al XX-lea în Transilvania, au constituit punctul de plecare al proiectului *Stratigraphies*, o colaborare între Muzeul ASTRA, Tiny Gallery, Bruxelles și criticul de artă Cristina Epure.

Expoziția, vernisată simultan în galeria belgiană și în Sibiu, explorează „locuri-fantomă” ce ne rămân în amintire mult timp după dispariția lor. Imaginile au fost imprimate de către Olivier Guyaux, pe hârtie sensibilizată cu soluție salină (salt paper). Această tehnică, brevetată de Henry Fox Talbot în 1841, a deschis drumul spre fotografia modernă.

După un veac, atelierul lui Emil și Josef Fischer se reîntoarce în circuitul manifestărilor internaționale de fotografie. Opera lor, reinterpretată, a fost expusă anul acesta la Bienala de fotografie de la Molenbeek-Saint-Jean, dovedind că arta nu are limite, granițe și limitări de timp sau de spațiu.

Stratigraphies invită la introspecție, face apel la inconștientul nostru colectiv.

Prin intermediul imaginii, expoziția demonstrează că spiritul uman este universal și mereu în căutarea depărtărilor. Folosind sarea provenită din mina din Turda, fotografiile lui Fischer își croiesc drum, sau cel puțin potecă, spre conștientul avid de modernitate, dar mereu ancorat în trecut.

Expresii cultural-tradiționale sibiene. Silvia Tecoanță și Maria Ciucă

Elena Găvan

Alcătuită, conform literaturii de specialitate, din cinci subzone etnografice: Țara Oltului, Mărginimea Sibiului, Valea Hârtibaciului, Valea Târnavelor și Țara Secașelor, zona Sibiului este una dintre cele mai bogate, frumoase și dominante spații cultural-tradiționale din arealul transilvănean.

Expresii culturale ale Mărginimii Sibiului și Văii Hârtibaciului, Maria Ciucă și Silvia Tecoanță sunt doi dintre meșterii deținători ai titlului onorific de „Tezaur Uman Viu”, având calitatea de *persoane recunoscute drept creatoare și transmițătoare de elemente ale patrimoniului cultural imaterial, în forma și cu mijloace tradiționale nealterate, așa cum le-au învățat de la înaintași* (<http://cimec.ro/legislatie/OMCCPCN-2491-TUV.pdf>).

Prin hărnicia mâinilor și dragostea pentru cultura populară, cele două doamne ale satului românesc mențin vie tradiția cusutului și țesutului în satul lor, promovând frumusețea și noblețea costumului mărginean și a țesăturilor hârtibăcene în țară și peste granițele acesteia.

Pe calea târgului

Alina Matei

Lucrarea este o expunere a târgurilor realizate în fiecare an de Muzeul ASTRA în cadrul programului de salvagardare a patrimoniului cultural imaterial. De asemenea, reprezintă un enunț al provocărilor cu care se confruntă creatorul popular din România dar și noi, organizatorii târgurilor, în scopul nostru comun, de a păstra și comunica meșteșugul tradițional din România.

Târgurile sunt oglinda în perspectiva căreia putem analiza evoluția, diversitatea și diversificarea produselor tradiționale dar și adaptarea meșterilor populari la nevoile actuale ale publicului vizitator de muzeu. Asocierea dintre ambient, funcționalitate, demonstrație practică și ofertă comercială creează atmosfera târgurilor de odinioară, vizitatorii Muzeului în aer liber devenind participanți direcți la toate secvențele specifice târgului.

În târgurile din Dumbrava Sibiului se realizează un dialog direct între meșterii populari și publicul vizitator care, de cele mai multe ori, exersează meșteșugul în cadrul atelierelor inițiate de meșteri. Pentru creatorul popular târgul funcționează ca un adevărat studiu de piață. Contactul direct cu vizitatorul îi permite o analiză obiectivă a cererii și o evaluare asupra raportului calitate-preț. Întâlnirea dintre meșteri reprezintă un bun prilej de sfătuire cu privire la inovațiile tehnice și calitative ale produselor, ceea ce conduce nu doar la păstrarea unei tradiții moarte, ci și la inovația în spiritul tradiției.

În Târgurile organizate în Muzeul ASTRA se promovează creativitatea, prin adaptarea meșteșugurilor tradiționale la cerințele actuale ale publicului consumator de artă populară.

Restaurarea icoanei pe sticlă „Maica Domnului cu Pruncul” din colecția Muzeului ASTRA

Alina Geanina Ionescu

Icoana pe sticlă *Maica Domnului cu Pruncul*, din Gherla, datând din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a fost restaurată din cauza degradărilor existente mai ales la nivelul culorilor. Intervențiile de restaurare efectuate au fost determinate de starea proastă de conservare a acestei piese. În procesul de restaurare au fost implicați studenți de la specializarea Conservare și Restaurare din cadrul Catedrei de Istorie, Patrimoniu și Teologie Protestantă, Facultatea de Științe Sociale și Umane, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu.

Materiale și tehnici utilizate în realizarea iconostaselor bisericilor din lemn. Cercetare aplicată pe lăcașurile de cult hunedorene din secolele XVIII–XIX

Andrei Buda

Județul Hunedoara găzduiește un număr de aproximativ 135 de biserici din lemn. În cercetarea de teren am reușit să documentez 86 dintre acestea, fiind și cele mai semnificative. Studiul efectuat a fost necesar în vederea lămuririi unor aspecte privitoare la tehnicile de dulgherie, sculptură și pictură murală, iar materialul acumulat s-a concretizat într-o analiză amplă care va face parte integral din teza de doctorat. Prin intermediul acestor noi detalii despre materialul lemnos selectat și pus în operă de către meșteri reies și aspecte legate de tehnicile de pictură precum: pigmentii folosiți și originea acestora, lacurile și foița de aur provenite din comerțul extern, programele iconografice și tehnologia de punere în practică, influențate de școlile rusești și rutene, dar și de stilul brâncovenesc în ceea ce privește perioada timpurie.

„Revista de Antropologie Culturală și patrimoniul cultural imaterial”, la 20 de ani de la adoptarea Convenției de la Paris pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial

Maria Șpan, Alexa-Nicoleta Dicu, Constantina Ivașcu

Revista de Antropologie Culturală, o revistă studențească, încearcă, printre altele, să sensibilizeze studenții și publicul larg cu privire la importanța patrimoniului cultural și, implicit, a patrimoniului cultural imaterial – un patrimoniu viu, intangibil, fragil, volatil, o formă blândă de moștenire. Anul acesta, când sărbătorim 20 de ani de la adoptarea *Convenției de la Paris pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial*, comunicarea noastră se concentrează pe modul în care *Revista de Antropologie Culturală* contribuie la salvagardarea/menținerea în viață a acestui tip de patrimoniu: identificarea, documentarea, cercetarea, promovarea, punerea în valoare, transmiterea, în special prin intermediul educației informale, a diferitelor aspecte ale PCI. Sensibilizarea oamenilor este un mijloc de a-i încuraja să recunoască valoarea PCI și să-l mențină în viață. De ce e important să ne cunoaștem PCI? Răspunsurile vor fi date chiar de către autorii articolelor ultimului număr RAC.

Căsătoria în Transilvania secolelor XVI–XVII. O dilemă socială prematură pentru comunitatea feminină

Silvia Gavrilă

În secolele XVI–XVII, căsătoria în Transilvania era adesea motivată de dorința de a obține titluri și moșteniri, pe când dragostea era rareori un factor determinant. Femeile se confruntau încă din adolescență cu o alegere dificilă care se rezuma la viața de familie sau viața monahală din mănăstire, ambele opțiuni fiind incompatibile cu o carieră intelectuală. Prin intermediul celor două variante acestea își limitau foarte mult viitorul. Analiza căsătoriilor din Transilvania aduce lumină asupra profilului social al femeii, asupra avantajelor, dar și dezavantajelor care o însoțeau de pretutindeni.

Cercetări mai vechi, interpretări noi... Pe urmele românilor din Cehia

Andreea Buzaș

Lucrarea se axează pe cercetări de teren din anul 2013, dar și pe aspecte tratate în cadrul grantului de cercetare *Peisajul cultural carpatic. Dezvoltarea durabilă a păstoritului în Mărginimea Sibiului* – prelungirile civilizației pastorale și modul în care aceasta este reflectată în *muzeele etnografice în aer liber*. Pentru complexitatea și interdisciplinaritatea cercetărilor, putem exemplifica prin elemente de cultură și civilizație a românilor din afara granițelor țării, mai precis, din Cehia. Aici se află Muzeul în aer liber al Valahilor din Rožnov pod Radhoštěm – unul dintre cele mai cunoscute muzee ale valahilor din Moravia – urmași ai ciobanilor transhumanți.

SECȚIUNEA V ISTORIA CULTURII

Mapa cu hărți “Einzelne Karten” (No. 507) din Cabinetul Cartografic Brukenthal

Radu Teuceanu

Această comunicare are ca subiect un volum coligat de paisprezece hărți gravate și desenate manual din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea. Spre deosebire de celelalte volume cartografice din colecția Bibliotecii Brukenthal, care cuprind și hărți ale altor continente, aici sunt reprezentate regiuni din Europa (mai precis, Europa Centrală) și din imediata apropiere a Europei (Maghreb, Orientul Apropiat). Cealaltă caracteristică a volumului constă în alcătuirea sa din hărți „speciale”, „deosebite”, al căror număr este în mod implicit mai redus, față de alte volume care cuprind chiar și în jur de 70 de piese. Aceste hărți frumoase și valoroase sunt opera unor cartografi puțin cunoscuți în zilele noastre; cel mai probabil, hărțile au ajuns în fondul bibliotecii ca donații. Din motive estetice și de prestigiu, custozii muzeului au considerat ca fiind cel mai bine ca aceste foi să fie adunate într-un singur loc, cu atât mai mult cu cât acest lucru nu ar fi putut decât să ușureze munca cercetătorilor.

Circulația cărții moderne românești tipărită în Sibiu, Blaj și Brașov între anii 1831 și 1850 în județul Sibiu

Delia-Ileana Lugojanu

Prezentul studiu, rezultat al cercetării inventarelor întocmite de preoții ortodocși din județele Sibiu (1855) și Brașov (1872), a Arhivei istorice a Mitropoliei Ardealului, dar și a parcurgerii bibliografiei de specialitate, relevă câteva aspecte referitoare la circulația, în parohiile ortodoxe și greco-catolice din județul Sibiu, a cărților imprimate la Sibiu, Blaj și Brașov în perioada 1831–1850. Este indiscutabilă preeminența cărții de cult sibiene, însă prezența cărților ortodoxe tipărite în tipografia lui Gheorghe de Clozius în parohiile greco-catolice, într-o perioadă de puternice convulsii religioase între cele două rituri ale populației românești din Transilvania, oferă un tablou nuanțat al vieții economice și religioase românești.

Aspecte privind implicarea nobilimii transilvănene în activități antreprenoriale în a doua jumătate a secolului al XIX-lea

Iosif Marin Balog

Cercetările realizate la nivel internațional în ultimele decenii privitoare la implicarea nobilimii în activități antreprenoriale în domeniile industrial, financiar-bancar și comercial oferă noi informații și propun noi perspective cu privire la rolurile pe care această categorie le-au avut în perioada primei și celei de-a doua industrializări, perioadă ce coincide în linii mari cu segmentul cronologic dintre finele secolului al XVIII-lea și Primul Război Mondial. Cercetările au arătat deja că, departe de a fi pasivă, nobilimea s-a implicat pe scară largă în

afaceri, a susținut inovații, a rafinat strategii de management și și-a diversificat investițiile dinspre simple plasamente pasive în bănci, societăți de asigurare și acțiuni de la care așteptau doar profitul spre cele care presupuneau strategii și demersuri sistematice, active care să vizeze pătrunderea pe piață, concurența și profitul.

Plecând de la aceste considerente generale, ne propunem să prezentăm câteva exemple în care familii nobiliare din Transilvania secolului al XIX-lea s-au implicat în afaceri, reușind să întemeieze firme profitabile care au rezistat mai mult de o generație.

Reprezentări ale războiului în spațiul urban. Imagini istorice de orașe din spațiul actualei României

Anda-Lucia Spânu

Scena războiului este unul dintre cele mai vechi tipuri de artă din civilizațiile dezvoltate, deoarece conducătorii au fost întotdeauna dornici să-și celebreze victoriile și să intimideze potențialii adversari. Descrierea altor aspecte ale războiului, în special suferința victimelor și a civililor, a durat mult mai mult să se dezvolte.

Imaginile istorice ale orașelor României din zilele noastre au fost realizate pe o mare varietate de suporturi, dar majoritatea au fost tipărite. O categorie aparte de reprezentări urbane este cea a scenelor de război din interiorul sau din afara orașelor, menite să informeze despre evenimentele vremii. Această comunicare se ocupă de reprezentări ale spațiului urban ca fundal pentru scene de război. Imaginile sunt privite și înțelese ca surse istorice, nu ca operă de artă.

Situate, atât politic, cât și geografic, la frontiera marilor puteri, Țările Române au reprezentat, timp de câteva secole, spațiul în care s-au întâlnit Occidentul și Orientul. La sfârșitul secolului al XVI-lea și în secolul al XVII-lea, evoluțiile din Imperiul Otoman, care își manifesta expansiunea în aceste zone, au oferit ocazia de a reprezenta orașele astăzi românești ca fundal pentru scene de asediu sau de luptă. Dar interesul pentru Țara Românească, Moldova și Transilvania a fost mai mare în timpul numeroaselor războaie purtate aici de austrieci, ruși și turci în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea.

Elita feminină românească din Sighișoara (1850–1914)

Nicolae Teșculă

Pentru cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea și primii ani ai secolului XX observăm o implicare activă a femeilor în viața societății sighișorene. Soțiile membrilor elitei locale se implică activ în viața comunității și în susținerea acesteia pe plan cultural, social și filantropic. Doamnele din elita sighișoreană, ca și consoartele lor din alte orașe, își susțin soții în activitățile lor pe tărâmul activismului național, fiind participante la toate acțiunile derulate de aceștia. Chiar dacă activitatea doamnelor din cadrul intelighenției românești din Sighișoara nu a ajuns la nivelul concitadinelor lor din cadrul comunității săsești din Sighișoara observăm gradul înalt de educație al acestora. Din rândul lor se va evidenția și prima învățătoare a Școlii Confesionale Ortodoxe din Sighișoara, Cornelia Ciceiu la începutul secolului XX. Activitatea doamnelor din elita românească din urbea de pe Târnava Mare s-a înscris într-un cadru general la nivelul întregii Transilvanii, unde începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea implicarea femeilor în viața publică devine tot mai activă și mai prezentă în cadrul comunităților din care făceau parte.

Ioanichie Olariu (1840–1914), un cărturar hunedorean

Georgeta Deju

Ioanichie Olariu (1840–1914) s-a născut în localitatea hunedoreană Gurasada, fiind descendentul unei familii de cărturari care a dat preoți, dascăli, funcționari, avocați. Majoritatea au avut preocupări legate de carte, de scris, de colecționarea de cărți, făcând parte dintre acei români transilvăneni care constituiau elita națională a secolului al XIX-lea. Ioanichie Olariu a continuat tradiția familiei sale, fiind la rândul său învățător în localitatea natală, iar mai târziu îndeplinind funcția de prim-grefier și director al Tribunalului din Deva. Educația primită, dar și exemplul înaintașilor săi, i-au imprimat cultul pentru limba română, pentru istoria și tradițiile românești, fiind un fervent susținător al cauzei naționale.

Fiul său, Virgil Olariu, a fost primul primar român al Deveii după 1 decembrie 1918.

Biblioteca muzeului din Deva deține peste o sută de publicații care poartă semnătura familiei Olariu, acestea putând contura aria preocupărilor culturale și orizontul bibliofil pe care îl avea această familie de intelectuali români din Transilvania secolului al XIX-lea. Sunt cuprinse în acest fond cărți de școală, dicționare, volume de poezii dintre care unele manuscrise, calendare, cărți de drept, broșuri conținând legislația ecleziastică și laică a vremii etc. O bună parte dintre publicații sunt în limba română, scrise atât cu alfabet chirilic, dar și cu litere latine, însă numeroase sunt și cărțile în germană și maghiară.

Probleme de salubritate și igienă în Alba Iulia interbelică

Ionela Simona Mircea

Igienistul șef, coordonatorul Serviciului Sanitar, avea obligația de a constata, periodic, starea de igienă a orașului și de a lua măsuri, atunci când era cazul. În cadrul inspecțiilor verifica dacă erau respectate prevederile legale ale construcției edificiilor publice și private, dacă erau în regulă autorizațiile, licențele, toate abaterile, abuzurile, ilegalitățile fiind consemnate în procese-verbale și sancționate cu sprijinul autorităților locale (administrative și de poliție), conform legilor în vigoare. În Comisia de igienă și salubritate a orașului (municipiului) și în Consiliul de Igienă al Județului Alba prezenta problemele sanitare ale orașului și înainta propuneri de soluționare. Studiul prezintă problemele de salubritate și igienă care au existat în Alba Iulia interbelică, precum și soluțiile de rezolvare decise la nivel local.

Sediul Agenției Bistrița a Băncii Naționale a României (1927–2003)

Nadia Manea

Spre deosebire de multe dintre reședințele de județ din Transilvania, unde Banca Națională a României a intrat, după 1918, în proprietatea sediilor fostei Bănci a Austro-Ungariei, pentru înființarea Agenției din Bistrița a fost cumpărat un imobil de la Eleonora Wagner. Situat, nu întâmplător, pe strada Principele Carol nr. 18, deoarece îl găzduise pe viitorul rege în anul 1919, acest imobil a fost considerat singurul din oraș în care se putea instala Agenția BNR. Până la izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial, clădirea a fost supusă unor succesive lucrări de amenajare, reparații, modernizare. Un eveniment deosebit a avut loc în anul 1932, când pe fațada sediului a fost așezată o placă în amintirea episodului bistrițean al regelui Carol

al II-lea și Banca Națională a donat orașului un bust al acestuia, executat de Oscar Han. După ce și-a păstrat funcțiunea de local de bancă timp de aproape opt decenii, imobilul a fost donat Statului și, astăzi, este sediul Bibliotecii Județene „George Coșbuc”.

O arhivă recuperată. Posibile contribuții la istoria culturii sibiene

Silviu Borș

Pe fondul reorganizărilor unor instituții, începând în special cu anul 1944 au loc și reorganizări masive de colecții de documente și fonduri de arhivă. Cel mai vizibil impact în acest sens îl au efectele aplicării legilor de epurare a fondurilor de bibliotecă și constituirea, în cel mai fericit caz, a Fondului Special. Și după anii '90 asistăm la o situație delicată: sedii de instituții se renovează sau își modifică structura activității de până atunci. Numai că acestea erau și deținătoare de arhivă, cel puțin arhivă curentă. Marele noroc este că, în momente de criză, fie că vorbim de perioada de dinainte de 1990, dar și după această perioadă, au existat persoane care au adăpostit o parte din aceste fonduri, chiar dacă în condiții improprii, în acele momente. Am întâlnit, la Biblioteca ASTRA, câteva grămezi de cărți și documente oprite de la topit, pe care am reușit să le organizăm după reguli specifice. Ne propunem să facem cunoscute câteva fonduri de documente, la care nu am avut acces cu ocazia realizării unei alte cercetări, pe care le-am regăsit în această arhivă recuperată.

Corpul tău este un câmp de bătălie / Your body is a battleground – fațete ale artei feministe (de la sfârșitul anilor '60 până în prezent)

Gudrun-Liane Ittu

A doua jumătate a anilor '60 ai secolului trecut a fost o perioadă foarte agitată în SUA și Europa de vest, cunoscând varii mișcări de masă. Participanții la proteste au militat pentru pace și libertăți individuale, precum și împotriva opririi și exploatarei sexuale. În aceste condiții a luat naștere cel de-al doilea val al mișcării feministe, care a atras și numeroase artiste plastice. Acestea doreau ca, prin intermediul artei angajate, să tragă un semnal de alarmă privind statutul femeii în societate, asupra discriminării și abuzului sexual. Lucrarea prezintă șase artiste plastice feministe, americane și europene, – Junita McNeely (1936–2023), Judy Chicago (n. 1939), Gina Pane (1939–1990), Barbara Kruger (n.1945), Marni Kotak (n.1974), Jenny Seville (1970), precum și două mișcări, #MeToo (inițiată în 2017) și grupul Guerilla Girls (înființat în 1985) în ale căror lucrări se regăsește tematica enunțată. Alături de mediile tradiționale, artistele au folosit noi forme de expresie precum performance-ul și instalația, încălcând prin acțiunile lor adesea tabuuri și norme sociale general acceptate.

COMITET DE ORGANIZARE

Coordonator: Rudolf Gräf

Membri:

Andreea Buzaș

Vasile Ciobanu

Dan Dumitru Iacob

Anda-Lucia Spânu

Maria Crîngaci-Țiplic